

РОЗДІЛ III. ПРОБЛЕМИ УПРАВЛІННЯ, АДМІНІСТРАТИВНОГО ПРАВА, АДМІНІСТРАТИВНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ПРАВООХОРОННИХ ОРГАНІВ

DOI 10.32782/2786-9156.109.1.99-115

УДК 342.76(477):343.11

Валеев Р. Г., кандидат педагогічних наук, доцент кафедри адміністративного права і процесу Дніпровського державного університету внутрішніх справ (м. Дніпро, Україна)

e-mail: osvitne.pravo@gmail.com

ORCID iD: <https://orcid.org/0000-0001-8593-5515>

СУДОВА ПРАКТИКА АПЕЛЯЦІЙНИХ ІНСТАНЦІЙ ЩОДО ЗЛІСНОЇ НЕПОКОРИ ЗАКОННИМ ВИМОГАМ ПОЛІЦЕЙСЬКОГО ПІД ЧАС КОМЕНДАНТСЬКОЇ ГОДИНИ

Під час дії правового режиму воєнного стану застосування статті 185 КУпАП фактично стало найбільш ефективним засобом впливу на злісних порушників комендантської години. У статті досліджено проблему притягнення до адміністративної відповідальності за злісну непокору законному розпорядженню або вимозі поліцейського, члена громадського формування з охорони публічного порядку й державного кордону, військовослужбовця, учинену під час дії комендантської години. Для цього проаналізовано релевантні рішення апеляційних судів, прийняті в Україні під час воєнного стану.

Автор здійснив спробу узагальнити в таблиці обставини справи й недоліки під час документування, які вплинули на результат розгляду. Так, виокремлено дев'ять кластерів відповідних справ: 1) у протоколі не викладено, які саме дії вчинив порушник, котрі б відповідали диспозиції ст. 185 КУпАП; 2) некоректне формулювання в протоколах фабули правопорушення (злісна непокора розпорядженню обласних військових адміністрацій); 3) особа прямо не відмовлялася виконати вимоги залишити вулицю під час дії комендантської години; 4) недостатність належних, допустимих і достовірних доказів; 5) особа злісно відмовлялася вийти з транспортного засобу всупереч законній вимозі поліцейського; 6) злісній непокорі передувало дрібне хуліганство; 7) злісній непокорі передувало керування автомобілем у стані сп'яніння; 8) злісна непокора полягала у відмові виконати законну вимогу пред'явити для перевірки документи; 9) формулювання фабули в протоколі «порушив вимоги Указу Президента «Про введення воєнного стану в Україні».

Здійснивши змістовий аналіз зазначених рішень, автор робить висновок, що для національної судової практики ключовими аспектами притягнення осіб до відповідальності за злісну непокору законним вимогам поліцейських під час дії комендантської години є такі: 1) чіткість і коректність формулювань у протоколі; 2) наявність сукупності належних, допустимих і достовірних доказів, що узгоджуються між собою; 3) відсутність обставин, що виключають відповідальність; 4) доказ наявності злісної непокори; 5) доказ законності, чіткості, наполегливості й неодноразовості вимоги чи розпорядження поліцейського; 6) доказ знаходження поліцейського «при виконанні службових завдань з охорони публічного порядку».

Ключові слова: порушення комендантської години, судова практика, злісна непокора законній вимозі поліцейського, КУпАП, апеляційні суди, воєнний стан, докази.

Постановка проблеми. Повномасштабне військове вторгнення змінило різні сфери життя мільйонів українців. Однією з найбільш знакових прикмет військового часу стало впровадження комендантської години. Причому практична реалізація цього заходу періодично викликає нарікання як з боку критиків, так і з боку прихильників посилення відповідних обмежень. Особливо гостро постає питання запобігання

порушенням комендантської години та впливу на порушників, що турбує й добропорядних громадян, і юристів, й активістів громадських організацій. В окремих випадках, спостерігаючи порушення обмежень, установлених для комендантської години, громадяни підозрюють поліцію в корупційному чи недбалому потуранні порушникам. У свою чергу, правоохоронці схильні посилалися на своє безсилля в подібних ситуаціях, оскільки адміністративна відповідальність за порушення обмежень, що діють під час комендантської години, не встановлена. Така ситуація створює додаткові стрес-фактори для поліцейських, які і так потерпають від них [1]. Таким чином, проблема набуває резонансу й актуальності.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. У зв'язку з цим останніми роками вітчизняні дослідники звернулися до різних аспектів упровадження комендантської години. Так, В. Висоцький і Ю. Походжай схарактеризували правовий режим комендантської години в умовах воєнного стану [2]. Н. Войтович [3], О. Ковальова [4] обґрунтували необхідність упровадження відповідальності за порушення комендантської години. Відповідні законопроекти, зареєстровані в українському парламенті, дослідила В. Бондар [5]. У свою чергу, О. Грабчук та І. Маслово вивчили правомірність і суперечливі питання обмеження права вільного пересування під час комендантської години [6]. Усебічне дослідження різних аспектів упровадження адміністративної відповідальності за порушення обмежень, установлених під час дії режиму воєнного стану, здійснила І. Дрок [7]. Окремі рішення судів першої інстанції та проблемні аспекти впровадження відповідальності за порушення обмежень комендантської години проаналізував О. Прищепа [8].

Аналізуючи ці дослідження, можемо констатувати, що, за висновками фахівців, підрозділи Національної поліції вживають заходи щодо виявлення порушників обмежень, які діють під час комендантської години, заходи щодо проведення з ними профілактичних бесід (з метою запобігання таким порушенням) та оперативно-розшукових опитувань (з метою виявлення можливої причетності до диверсійної чи шпигунської діяльності).

В Україні на цей час неможливе притягнення до відповідальності за одноразове порушення обмежень комендантської години за відсутності ознак інших правопорушень. Водночас суспільна правосвідомість пов'язує порушення комендантської години зі ст. 185 Кодексу України про адміністративні правопорушення (далі – КУпАП), про що свідчать окремі науково-популярні коментарі ситуації [9].

Формулювання цілей. Ураховуючи, що злісна непокора законним розпорядженням і вимогам припинити порушення комендантської години дійсно може мати місце, ми маємо на меті дослідити судову практику апеляційних інстанцій з відповідних спорів, зокрема об'єднати відповідні судові рішення в певні кластери й визначити ключові для національної судової практики аспекти притягнення осіб до відповідальності за злісну непокору законним вимогам поліцейських під час дії комендантської години.

Виклад основного матеріалу. Аналізуючи рішення судів апеляційної інстанції щодо притягнення осіб за злісну непокору законному розпорядженню або вимозі поліцейського, ми можемо констатувати наявність фактів *некоректного формулювання* у протоколах фабули правопорушення. Зокрема, постанова Полтавського апеляційного суду від 7 грудня 2023 р. цитує протокол, у якому громадянин (винний, на думку працівників поліції) керував транспортним засобом «без спеціально виданої перепустки у період комендантської години, а відтак *вчинив злісну непокору законному розпорядженню Полтавської ОВА № 196 від 04.04.2023 р.*» про встановлення комендантської години [10] (*курсив тут і далі наш – Р.В.*). Звичайно, суддя апеляційної інстанції

був вимушений задовольнити скаргу й зазначити, що скаржник «непокори розпорядженню або вимозі працівника поліції, члена громадського формування або військово-вслужбовця, не допускав, а... допустив порушення вимог комендантської години», за що адміністративної відповідальності в Україні не встановлено [10].

У багатьох випадках поліцейські складали протоколи за порушення ст. 185 КУпАП у ситуаціях, коли вони спочатку виявляли осіб на вулицях під час комендантської години, надавали законні вимоги покинути вулицю, але через певний час знову виявляли тих самих осіб. Наприклад, у постанові Дніпровського апеляційного суду від 22 листопада 2023 р. наводиться фабула протоколу «06.08.2023 року приблизно о 02-50 год. ОСОБА_1, знаходячись за адресою: пр. Б. Хмельницького, біля буд. 146в м. Дніпро, не виконав законну вимогу поліцейського, що полягала в необхідності покинути вулицю через комендантську годину, що тривала, продовжував перебувати на вулиці в комендантську годину, упродовжену розпорядженням начальника ОВА Дніпропетровської ОДА від 24.06.2022 № 361/0/527-2022, ... та не вжив заходів до повернення до місця свого мешкання. Тим самим ОСОБА_1 скоїв адміністративне правопорушення, передбачене ст. 185 КУпАП» [11]. У цьому випадку суд задовольнив апеляційну скаргу, встановивши за допомогою відеозапису, що громадянин «виконав вимогу працівників поліції покинути вулицю, тобто не здійснив злісної непокори законному розпорядженню або вимозі поліцейського при виконанні ним службових обов'язків» [11] під час обох зустрічей. За аналогічних обставин, інший суддя того ж Дніпровського апеляційного суду констатував, що такі «обставини не свідчать про здійснення ОСОБА_1 злісної непокори законному розпорядженню або вимозі поліцейського при виконанні ним службових обов'язків, оскільки він не відмовлявся» від виконання законних вимог поліцейського [12].

В ідентичних ситуаціях інші суди констатували: «Зі змісту протоколу про адміністративне [правопорушення – Р. В.] вбачається, що *викладена у ньому фабула ... не відповідає об'єктивній стороні складу* адміністративного правопорушення, передбаченого ст. 185 КУпАП. Тобто, у протоколі не викладено, які саме дії вчинив ОСОБА_1, котрі б відповідали диспозиції ст. 185 КУпАП» [13]. Така «невідповідність матеріалів протоколу про адміністративне правопорушення вимогам закону унеможливило прийняття у справі законного й обґрунтованого судового рішення» [13], відповідно, така справа була повернута до поліції для доопрацювання.

За схожих обставин суди апеляційної інстанції також констатують *відсутність долучених до протоколу «належних і допустимих доказів*, які б свідчили про наявність складу адміністративного правопорушення, передбаченого ст. 185 КУпАП, зокрема пояснення свідків, відео чи фотофіксації обставин, зазначених у протоколі», акцентуючи, що «протокол про адміністративне правопорушення сам по собі без підтвердження іншими належними та допустимими доказами не є доказом» [14]. Відповідно, ураховуючи, що «ані рапорт, ані протокол про адміністративне правопорушення не містять відомостей про будь-яку непокору з боку ОСОБА_1 чи про відмову останнього від виконання наполегливих, неодноразово повторених законних вимог», апеляційний суд приймав рішення про закриття провадження у справі про притягнення до адміністративної відповідальності у зв'язку з відсутністю складу правопорушення [14].

В іншому протоколі про злісну непокору, згідно з висновком апеляційного суду, «не конкретизовано суть правопорушення, а саме не зазначено *яким нормативним актом передбачено законність вимоги* поліцейського при виконанні ним службових обов'язків, крім того, не зазначено, *від кого саме* (прізвище, ім'я, по-батькові, посада, звання) поступила дана вимога і у зв'язку з чим» [15]. У відповідній постанові зазначено: «Фактично

працівник поліції, який складав протокол, обмежився загальними фразами, з яких неможливо зробити висновок щодо об'єктивної сторони адміністративного правопорушення ... Суд першої інстанції при розгляді справи про адміністративне правопорушення залишив це поза увагою, чим допустив неповноту судового розгляду» [15].

Відсутність у матеріалах справ належних, допустимих і достовірних доказів констатували в постанові апеляційної інстанції щодо діяння, яке поліцейський у протоколі сформулював так: «...не виконав законну вимогу поліцейського, що полягала у необхідності покинути вулицю через триваючу комендантську годину, продовжував перебувати на вулиці та не вжив заходів для повернення до місця мешкання» [16]. Вимоги апеляційної скарги обґрунтовані по цьому факту тим, що особа не вчиняла правопорушення, оскільки не відмовлялася від вимог чи розпоряджень працівника поліції, а фактично не встигла їх виконати. Суддя апеляційного суду відзначив, що, крім протоколу про адміністративне правопорушення, «в наявності лише рапорт поліцейського та протокол затримання. Що стосується рапорту працівника поліції, то, зважаючи на те, що він є зацікавленою особою при розгляді цієї справи, і це ставить під сумнів дотримання вимог щодо об'єктивності з'ясування обставин, цей процесуальний документ не може слугувати однозначним доказом винуватості особи у вчиненні адміністративних правопорушень, як і протокол затримання» [16].

Висновок, що рапорт поліцейського не може слугувати однозначним доказом, робить апеляційний суд і по справі № 209/1806/22 [17]. За цим фактом особу визнано винною «у тому, що 14.08.2022 року о 00.05 годині, знаходячись поблизу будинку 2А по пр. 40 років Перемоги, був зупинений у комендантську годину та на законну вимогу працівників поліції надати документи, почав висловлюватися в їх бік нецензурною лайкою, чіплятися за формене обмундирування, чим скоїв злісну непокору» [17]. За цим фактом апеляційна скарга містила відомості, що притягнута до відповідальності особа «підробляє перевозками людей» і була зупинена поліцейськими ще до початку комендантської години. Апеляційна інстанція визначила, що, крім рапорту, «матеріали справи не містять жодних належних і допустимих доказів, передбачених ст. 251 КУпАП, які б свідчили про вчинення ОСОБА_1 адміністративного правопорушення, передбаченого ст. 185 КУпАП, а лише протокол про адміністративне правопорушення не може вважатися достатнім для встановлення всіх елементів складу адміністративного правопорушення та висновку про винуватість особи, що притягається до адміністративної відповідальності» [17]. За цим фактом справа була закрита за відсутністю складу правопорушення, і на це рішення додатково вплинув той факт, що суд першої інстанції розглянув справу за відсутності особи, яку притягали до відповідальності, «що є суттєвим порушенням вимог ч. 2 ст. 268 КУпАП» [17].

Відсутність сукупності належних і допустимих доказів також визнано й по справі № 554/13199/22 [18]. Подія мала місце під час комендантської години, але законні вимоги поліцейського стосувалися припинення дрібного хуліганства, проте, згідно з протоколом, особа «не реагувала та продовжувала вчиняти адміністративне правопорушення, чим вчинила злісну непокору законній вимозі та розпорядженню працівника поліції». По цій справі суд апеляційної інстанції встановив, що провина особи в учиненні дрібного хуліганства не доведена, «тому й наявність в її діях складу адміністративного правопорушення, передбаченого ст. 185 КУпАП також виключається» [18].

Отже, вище ми перерахували дев'ять постанов судів апеляційної інстанції, у яких апеляційні скарги у справах про злісну непокору під час дії комендантської години були підтримані. Проте окремі апеляційні інстанції по справах про «злісну непокору під час дії комендантської години» відкинули доводи апеляційних скарг.

Зокрема, Київський апеляційний суд 12 лютого 2024 р. розглядав факт, викладений у протоколі так: «ОСОБА_1 25 липня 2023 року о 01 год. 10 хв. в м. Києві по просп. Берестейський, 47 А, на вимогу працівників поліції *вийти з транспортного засобу відмовилась, своїми діями вчинила злісну непокору законній вимозі поліцейського, чим порушила вимоги ст. 16 Закону України «Про дорожній рух» та п. 2 ст. 62 Закону України «Про Національну поліцію», чим вчинила адміністративне правопорушення, передбачене ст. 185 КУпАП» [19]. В обґрунтуванні апеляційної скарги зазначено, що «кваліфікуючою ознакою цього адміністративного правопорушення визначають спосіб його вчинення – злісність непокори» [19], і саме ця ознака відсутня в діях особи, яка притягається до відповідальності. Проте апеляційний суд визнав, «що суд першої інстанції дійшов вірного та обґрунтованого висновку про те, що в діях ОСОБА_1 є склад адміністративного правопорушення, передбаченого ст. 185 КУпАП, за кваліфікуючою ознакою вчинення злісної непокори законній вимозі поліцейського» [19]. Такому висновку сприяв відеозапис подій, який разом з іншими доказами створив систему належних, допустимих і достовірних доказів по справі.*

Мали місце факти вчинення дрібного хуліганства під час дії комендантської години, намагання припинити це правопорушенням з боку поліцейських шляхом надання законних вимог, злісна непокора таким вимогам, що виявлялася в продовженні протиправних дій. Наприклад, згідно з протоколом про адміністративне правопорушення, «21 серпня 2023 року близько 01:15 год., ОСОБА_1, перебуваючи за адресою м. Полтава, вул. Баленка, 2, вчинив дрібне хуліганство, а саме виражався нецензурною лайкою у бік громадян, розмахував руками, провокував бійку, чим порушував громадський порядок та спокій громадян. На законні вимоги працівників поліції не реагував, продовжував вчиняти хуліганські дії, чим вчинив злісну непокору законному розпорядженню та вимозі поліцейського. Своїми діями ОСОБА_1 вчинив адміністративні правопорушення, передбачені ст. 173 та 185 КУпАП» [20]. Апеляційна скарга ґрунтувалася передусім на тому, що матеріали справи не доводять форму непокори та її злісний характер. Проте апеляційний суд, дослідивши сукупність доказів, констатує: «Відмова правопорушника проявляється в недвозначній формі словами, жестами, мовчанням, невиконанням вимог, намаганням до втечі та іншими діями чи бездіяльністю, – і робить висновок: – Виходячи з диспозиції вказаної статті, для наявності в діях особи складу зазначеного правопорушення необхідна сукупність обов'язкових елементів, таких як перебування працівника поліції при виконанні службових обов'язків, законність розпорядження або вимоги поліцейського, злісна непокора» [20].

Також злісній непокорі передувало дрібне хуліганство в події, що мала місце в ніч на 5 січня 2023 р. у м. Львові. Апеляційна скарга ґрунтувалася на тому, що «протоколи про адміністративні правопорушення самі по собі без підтвердження іншими належними та допустимими доказами не є безумовним та беззаперечним доказом вини... Висновок та рапорт поліцейського є неналежними доказами... оглянуті судом відеофайли не є доказами, та не відповідають вимогам ч. 3 ст. 283 КУпАП, оскільки протоколи не містять інформації про технічний засіб, яким здійснено відеозапис» [21]. Проте суд апеляційної інстанції, слушно відзначивши, що «жоден із доказів не має наперед встановленої сили, а тому суд однаковою мірою оцінює як рапорт поліцейського, так і пояснення особи, яка притягається до адміністративної відповідальності», підтримав висновок суду першої інстанції «про допустимість та належність рапорту поліцейського ..., оскільки такий перебуває у взаємозв'язку з іншими доказами по справі» [21]. Щодо доводів апелянта про відсутність у протоколі про адміністративне правопорушення відомостей про технічний засіб, яким здійснювався відеозапис, апеляційний суд звертає увагу, що ні ст. 256 КУпАП, яка регулює зміст протоколу про адміністративне право-

порушення, ні положення Інструкції з оформлення поліцейськими матеріалів про адміністративні правопорушення у сфері забезпечення безпеки дорожнього руху, зафіксовані не в автоматичному режимі від 07.11.2015 № 1395 [на нашу думку, суду доречно було послатися на Інструкцію, затверджену Наказом МВС України № 1376, оскільки правопорушення, передбачені ст. 173 та 185 КУпАП, оформлюються згідно з нею – Р. В.], не вимагають зазначення засобу відеофіксації у протоколі про адміністративне правопорушення» [21].

Не задовольнив апеляційну скаргу в схожій ситуації також Вінницький апеляційний суд у постанові від 2 серпня 2023 р., зазначивши, що факти дрібного хуліганства та злісної непокори законним вимогам поліцейського «підтверджується сукупністю зібраних у справі доказів, які повністю узгоджуються між собою» [22], «правопорушення тривало понад півтори години, на протязі яких ОСОБА_1 продовжував порушувати громадський порядок, поводив себе агресивно, не реагував на законні вимоги поліцейський та демонстрував особливий цинізм, будучи впевненим у своїй безкарності» [22]. Схожий інцидент мав місце в Харківській області, по якому апеляційний суд підтвердив вину правопорушника, хоча й пом'якшив застосовані до нього санкції [23].

У судовій практиці розглядалися також випадки, у яких правопорушник учиняв під час комендантської години дрібне хуліганство, а потім і злісну непокору законним вимогам поліцейського, проте в протоколі зміст законної вимоги стосувався не припинення дрібного хуліганства, а пред'явлення для перевірки документів. З такого приводу Київський апеляційний суд зазначив, що «законність вимог пов'язана лише з участю [уповноважених осіб] в охороні громадського порядку» [24], і відмовив у задоволенні скарги, урахувавши також, що мала місце саме злісна непокора: «...з відеозапису, який міститься у матеріалах справи, вбачається, що злісна непокора вчинена ним у зухвалій формі, що свідчить про явну зневагу як до правил співжиття у суспільстві, так і до осіб, які охороняють громадський порядок» [24].

Законна вимога поліцейського була пов'язана з необхідністю надання документів на перевірку й під час інциденту, що стався 20.05.2023 в м. Обухові, коли під час комендантської години водій-правопорушник «на законну вимогу капітана поліції ОСОБА_2 пред'явити посвідчення водія, реєстраційні документи гр. ОСОБА_3 категорично відмовився, при цьому висловлювався в грубій формі на адресу поліцейських, чіплявся до форменого одягу та тікав з місця події» [25]. У цьому випадку апелянт зазначав, що «вимога працівника поліції була незаконною тому, що він не керував будь-яким транспортним засобом» [25]. Суд апеляційної інстанції встановив, що наведені в протоколі про адміністративне правопорушення обставини повністю підтверджуються поясненнями свідків, рапортами поліцейських і даними відеозапису. «Ці докази є належними, допустимими та достовірними, оскільки вони здобуті з додержанням процесуальної процедури, не суперечать фактичним обставинам справи і об'єктивно узгоджуються між собою» [25].

Мали місце й факти, коли злісній непокорі в умовах дії комендантської години передували інші правопорушення. Зокрема, 10 липня 2023 р. о 00:45 в м. Новомосковську водій з явними ознаками алкогольного сп'яніння, керуючи автомобілем, відмовився від проходження огляду на встановлення стану алкогольного сп'яніння у встановленому законом порядку. Трохи пізніше, о 01:20, він, згідно з протоколом, «не виконав неодноразове законне розпорядження поліцейського при виконанні ним службових обов'язків, а саме: припинити правопорушення, в ході чого висловлювався нецензурною лайкою убік поліцейського та намагався його вдарити, поводив себе зухвало та нахабно» [26]. Суд апеляційної інстанції в результаті розгляду справи зробив висно-

вок, що «всі докази, покладені судом [першої інстанції] в обґрунтування винуватості ОСОБА_1, є належними, допустимими і достовірними, оскільки отримані з передбачених законом джерел, у передбачений законом спосіб, зафіксовані у належній процесуальній формі, узгоджуються між собою як в цілому, так і в деталях, та доповнюють один одного, а їх сукупність засвідчують вчинення ОСОБА_1 адміністративного правопорушення, передбаченого ч. 1 ст. 130 КУпАП... Крім того, їх сукупність *засвідчує вчинення ОСОБА_1 адміністративного правопорушення, передбаченого ст. 185 КУпАП, яке виразилося у злісній непокорі законному розпорядженню або вимозі поліцейського при виконанні ним службових обов'язків*» [26]. За висновком суду, це доведення *«узгоджується із стандартом доказування «поза розумним сумнівом»* [26]. Нарешті, у постанові апеляційної інстанції зазначено: «Посилання [апелянта] на те, що в постанові суд не зазначив, які саме розпорядження або вимоги висувались поліцейським та у чому конкретно виражалась злісна непокора правопорушника не спростовує висновків судді про наявність в діях ОСОБА_1 складу адміністративного правопорушення, передбаченого ст. 185 КУпАП» [26].

Схожий факт (із послідовним порушенням ст. ст. 130 і 185 КУпАП) був предметом розгляду Кропивницького апеляційного суду. Суд у цьому випадку визнав доводи особи, яка притягається до адміністративної відповідальності, і його захисника «необґрунтованими та такими, що спростовуються наявними в матеріалах справи доказами» [27]. На дослідженому судом відеозапису з портативного відеореєстратора вбачаються обставини, зазначені в протоколах, зокрема переслідування працівниками поліції з увімкненими проблісковими маячками, злісна непокора водія законним вимогам поліцейських, намагання зникнути з місця зупинки транспортного засобу, зухвала поведінка під час спілкування, нецензурні висловлювання в бік працівників поліції, погрози тощо [27].

Цей же суд аналогічним чином відмовив у задоволенні іншої апеляційної скарги за схожим інцидентом [28]. У цьому випадку суд, зокрема, зазначив, що «з відеозапису з нагрудної камери поліцейського видно, що ОСОБА_2 усвідомлював факт спілкування саме з працівниками поліції, які вимагали у нього надати документи, і цілеспрямовано, свідомо, умисно не надав їм документи та намагався залишити місце його зупинки» [28].

У м. Харкові мало місце вчинення під час комендантської години керування транспортним засобом особою в стані сп'яніння, дрібного хуліганства, а потім злісної непокори. У протоколі поліцейський так описав подію: «01 год. 00 хв. ОСОБА_1 за адресою: м. Харків, вул. Астрономічна, буд. 23, не виконував законну вимогу про припинення правопорушення, а саме: дрібного хуліганства в формі нецензурної лайки, також при складанні адміністративного матеріалу за ч. 2 ст. 130 КУпАП неодноразово не виконував законну вимогу інспектора патрульної поліції» [29]. У цьому разі доводи апелянта про те, що його безпідставно зупинили працівниками поліції, апеляційним судом не прийнято, «оскільки причиною зупинки транспортного засобу було порушення комендантської години, а не вчинення правопорушення» [29]. За цим фактом апеляційний суд дійшов висновку, що вина порушника «у скоєнні адміністративних правопорушень, передбачених ч. 2 ст. 130, ч. 5 ст. 126, ст. 185 КУпАП, повністю доведена, а тому постанова суду першої інстанції є законною та обґрунтованою» [29].

Проте апеляційні суди підтримували не лише ті рішення місцевих судів, де злісній непокорі передувало інше правопорушення. Наприклад, Львівський апеляційний суд у постанові від 19 жовтня 2022 р. наводить фавбулу зі складеного поліцейськими протоколу про адміністративне правопорушення: «ОСОБА_1 23 липня 2022 р. близько 23 год. 28 хв. в м. Буськ по вул. Львівській, 13А, перебуваючи в стані алкогольного

сп'яніння, вчинив злісну непокору законній вимозі поліцейського при виконанні ним службових обов'язків, а саме не залишив визначене місце, а також не пред'явив документів, що засвідчують його особу» [30]. В апеляційній скарзі наголошувалося, що судом першої інстанції «не було з'ясовано, яким законним вимогам чи розпорядженням була вчинена злісна непокора» [30]. Але в цьому випадку апеляційний суд визначив, що «висновок суду першої інстанції про доведеність вини ОСОБА_1 у вчиненні адміністративного правопорушення, передбаченого ст. 185 КУпАП, є обґрунтованим і відповідає фактичним обставинам справи», оскільки «підтверджується сукупністю зібраних і перевірених у судовому засіданні доказів, яким суд першої інстанції дав належну правову оцінку і навіть у постанові» [30]. Зазначимо, що на таке рішення суду апеляційної інстанції могли вплинути те, що цей випадок розглядався у 2022 році, коли судова практика по фактах порушення комендантської години ще не була достатньо поширена й узгоджена, а також такі деталі, як перебування правопорушника в стані алкогольного сп'яніння у громадському місці (за яке його було притягнуто до відповідальності за порушення ст. 178 КУпАП) і застосування ним під час інциденту фізичної сили до поліцейського («за умисне заподіяння 23 липня 2022 року працівнику поліції ОСОБА_3 легких тілесних ушкоджень він уже притягнутий до кримінальної відповідальності за ч. 2 ст. 345 КК України» [30]).

Проте мають місце й більш нові судові рішення. Зокрема, згідно з фабулою правопорушення, викладеній у відповідному протоколі, «ОСОБА_1 28.10.2023 о 01 год. 41 хв., знаходячись біля будинку № 14в по вул. Даньшина в м. Луцьку, порушив вимоги Указу Президента «Про введення воєнного стану в Україні», Постанову КМУ № 573 від 08.07.2020 «Питання запровадження та здійснення деяких заходів правового режиму воєнного стану», наказу Волинської обласної військової адміністрації від 24.02.2022 «Про запровадження комендантської години на території Волинської області», на вимогу припинити правопорушення та зауваження не реагував, чим вчинив злісну непокору законній вимозі і розпорядженню поліцейського. Такими діями вчинив адміністративне правопорушення, передбачене ст. 185 КУпАП». Проте суд апеляційної інстанції не встановив порушень судом першої інстанції й у задоволенні скарги відмовив [31].

Таким чином, можемо спробувати узагальнити обставини справ, недоліки під час документування, рішення судів апеляційної інстанції в таблиці. З неї бачимо, що некоректне формулювання в протоколах фабули правопорушення призводило двічі до підтримання вимог апеляційних скарг – при розгляді справ № 553/2214/23 [10] і № 466/1097/24 [13]. Під час розгляду справ № 932/7536/23 [11], № 202/18499/23 [12] встановлено, що фігуранти справ прямо не відмовлялися виконати вимоги залишити вулицю під час дії комендантської години, й апеляційні суди робили висновок про відсутність складу правопорушення, передбаченого ст. 185 КУпАП. Під час розгляду п'ятох справ: № 202/16512/23 [14], № 759/9534/22 [15], № 203/4346/23 [16], № 209/1806/22 [17], № 554/13199/22 [18] – встановлено брак належних, допустимих і достовірних доказів.

Під час апеляційного розгляду справ № 552/4850/23 [20], № 944/163/23 [21], № 138/1793/23 [22], № 629/3776/23 [23] встановлено, що законна вимога (проти якої виявлено злісну непокору) стосувалася припинення адміністративного правопорушення – дрібного хуліганства, чи керування автомобілем у стані сп'яніння (справи № 183/8200/23 [26], № 402/769/23 [27], № 387/1964/23 [28], № 753/3257/24 [29]). У трьох інцидентах мала місце злісна непокора пред'явити для перевірки документи (№ 753/3257/24 [24], № 372/2363/23 [25], № 943/920/22 [30]). В одній справі (№ 760/17513/23 [19]) особа злісно відмовлялася вийти з транспортного засобу всупереч законній вимозі поліцейського. Ще по одному факту (справа № 161/19300/23 [31]) законна вимога стосувалася

Таблиця 1

Узагальнення рішень і вирішальних чинників

Кластер рішень	Номер справи	Недоліки в оформленні матеріалів, що вплинули на рішення, або обставини справи, що вплинули на рішення	Рішення
I	№ 466/1097/24 [26]	У протоколі не викладено, які саме дії вчинив порушник, які б відповідали диспозиції ст. 185 КУпАП	Справа повернута до поліції для доопрацювання
II	№ 553/2214/23 [30]	Некоректне формулювання в протоколах фабули правопорушення (злісна непокоря розпорядженню про введення комендантської години)	Склад ст. 185 КУпАП відсутній
III	№ 932/7536/23 [14], № 202/18499/23 [15]	Особа прямо не відмовлялася виконати вимоги залишити вулицю під час дії комендантської години	
IV	№ 202/16512/23 [13], № 759/9534/22 [18], № 203/4346/23 [16], № 209/1806/22 [11], № 554/13199/22 [28]	Недостатність належних, допустимих і достовірних доказів	
V	№ 760/17513/23 [19]	Особа відмовилася вийти з ТЗ всупереч законній вимозі поліцейського	
VI	№ 552/4850/23 [29], № 944/163/23 [24], № 138/1793/23 [9], № 629/3776/23 [32]	Злісній непокорі передувало дрібне хуліганство	Апеляційний суд підтримав рішення суду першої інстанції
VII	№ 183/8200/23 [12], № 402/769/23 [23], № 387/1964/23 [22], № 953/5569/23 [31]	Злісній непокорі передувало керування автомобілем у стані сп'яніння	
VIII	№ 753/3257/24 [21], № 372/2363/23 [20], № 943/920/22 [25]	Злісна непокоря законній вимозі пред'явити для перевірки документи	
IX	№ 161/19300/23 [10]	Формулювання фабули «порушив вимоги Указу Президента «Про введення воєнного стану в Україні»»	

припинення порушень обмежень комендантської години, але й по ній апеляційний суд підтримав рішення суду першої інстанції.

Здійснивши змістовий аналіз зазначених рішень, можемо констатувати, що для національної судової практики ключовими аспектами притягнення осіб до відповідальності за злісну непокору законним вимогам поліцейських під час дії комендантської години є такі:

- 1) чіткість і коректність формулювань у протоколі;
- 2) наявність сукупності належних, допустимих і достовірних доказів, що узгоджуються між собою;
- 3) відсутність обставин, що виключають відповідальність;
- 4) доказ наявності злісної непокори;
- 5) доказ законності, чіткості, наполегливості й неодноразовості вимоги чи розпорядження поліцейського (як визначав Пленум Верховного Суду України [32] і Конституційний Суд України [33]);
- 6) доказ знаходження поліцейського «при виконанні службових завдань з охорони публічного порядку».

Перші три пункти (аспекти) є універсальними вимогами для доведення адміністративних правопорушень, інші є специфічними саме для документування проступку, передбаченого ст. 185 КУпАП. Проте саме два перші аспекти зумовили рішення по сімох апеляційних провадженнях (кластери I, II, IV у таблиці 1). Третій зазначений аспект мав свою особливість, пов'язану з ракетними, артилерійськими обстрілами, дроновими атаками. Так, по справі № 932/7536/23 згідно постанови апеляційного суду, «судом I інстанції не було враховано, що на час зупинки лунала повітряна тривога і ОСОБА_1 шукав укриття, тобто він діяв в стані крайньої необхідності» [11].

Четвертий зазначений аспект – доказ наявності злісної непокори, як свідчить аналіз судової практики апеляційних інстанцій, декілька разів був у фокусі їхньої уваги. Саме відсутність об'єктивних проявів злісної непокори в справах № 932/7536/23 [11], № 202/18499/23 [12] (кластер III в таблиці 1) призвели до висновку, що склад ст. 185 КУпАП у діях апелянтів був відсутній. Проте, хоч фігуранти й проявили вербальну згоду з вимогою поліцейського залишити вулицю під час дії комендантської години, фактично вони її не виконували протягом тривалого часу. У цьому контексті нам імпонує позиція, висловлена Полтавським апеляційним судом: «Відмова правопорушника проявляється в недвозначній формі словами, жестами, мовчанням, невиконанням вимог, намаганням до втечі та іншими діями чи бездіяльністю» [20]. Можливо, в подальшому саме така позиція здобуде підтримку інших суддів, і вони будуть ураховувати не лише вербальні відмови від виконання законної вимоги поліцейських, а й фактичні дії порушників.

П'ятий вищезазначений аспект – доказ законності, чіткості й неодноразовості вимоги чи розпорядження поліцейського декілька разів фігурував у проаналізованих апеляційних скаргах, проте відсутність цього доказу не встановлена й, відповідно, не впливала на рішення апеляційної інстанції. Зокрема, вимогу щодо надання документів, які посвідчують особу, визнано законною [28], а також вимогу зупинити транспортний засіб у зв'язку з триваючою комендантською годиною [29].

Шостий указаний аспект пов'язаний із попереднім – доказ знаходження поліцейського «при виконанні службових завдань з охорони публічного порядку», фігурував у провадженні в суді першої інстанції за справою № 759/9534/22, по якій адвокат наполягав, що законні вимоги щодо припинення порушень комендантської години має надавати лише член так званого «комендантського патруля», який він трактував як патруль військової служби правопорядку. Судом першої інстанції прийнято рішення про закриття провадження за відсутності складу правопорушення [34].

Загалом, хоча апеляційні інстанції задовольнили апеляційну скаргу по 9 фактах, а по 13 справах підтримали рішення місцевих судів, варто відзначити, що по 8 із цих 13 справ мало місце інше правопорушення, що передувало злісній непокорі, і законна вимога полягала в розпорядженні припинити це правопорушення.

Висновки. Таким чином, ми виокремили дев'ять кластерів відповідних справ, особливостями яких є таке: I) у протоколі не викладено, які саме дії вчинив порушник, які б відповідали диспозиції ст. 185 КУпАП; II) у протоколах допущено некоректне формулювання фабули правопорушення (злісна непокора розпорядженню про введення комендантської години); III) особа прямо не відмовлялася виконати вимоги залишити вулицю під час дії комендантської години; IV) недостатність належних, допустимих і достовірних доказів; V) особа злісно відмовлялася вийти з транспортного засобу всупереч законній вимозі поліцейського; VI) злісній непокорі передувало дрібне хуліганство; VII) злісній непокорі передувало керування автомобілем у стані сп'яніння;

VIII) злісна непокора полягала у відмові виконати законну вимогу пред'явити для перевірки документи; IX) формулювання фабули в протоколі «порушив вимоги Указу Президента «Про введення воєнного стану в Україні».

Здійснивши змістовий аналіз зазначених рішень, можемо визначити, що для національної судової практики ключовими аспектами притягнення осіб до відповідальності за злісну непокору законним вимогам поліцейських під час дії комендантської години є такі: 1) чіткість і коректність формулювань у протоколі; 2) наявність сукупності належних, допустимих і достовірних доказів, що узгоджуються між собою; 3) відсутність обставин, що виключають відповідальність; 4) доказ наявності злісної непокори; 5) доказ законності, чіткості, наполегливості й неодноразовості вимоги чи розпорядження поліцейського; 6) доказ знаходження поліцейського «при виконанні службових завдань з охорони публічного порядку». Перші три пункти (аспекти) є універсальними вимогами для доведення адміністративних правопорушень, інші є специфічними саме для документування проступку, передбаченого ст. 185 КУпАП. Проте саме два перші аспекти зумовили рішення по сімох апеляційних провадженнях (кластери I, II, IV).

Для надання практичних порад поліцейським і їх навчання можна сформулювати такі запитання й відповіді на них. Якими мають бути законні вимоги (розпорядження) припинити порушення комендантської години, від кого вони мають походити? Вимога має походити від поліцейського (члена громадського формування з охорони громадського порядку й державного кордону, військовослужбовця) під час виконання ним службових обов'язків. У протоколі про адміністративне правопорушення в графі «склад адміністративного правопорушення» має бути чітко зазначено, від кого саме надійшла законна вимога й у зв'язку з чим. Матеріали справи мають містити доказ законності, чіткості, наполегливості й неодноразовості такої вимоги.

Яким ознакам мають відповідати діяння правопорушника, тобто злісна непокора вимогам припинити порушення комендантської години? Злісний характер непокори може бути проявлений у неодноразовій чіткій (вербально артикульованій) категоричній відмові виконати законні вимоги або у відмові, вираженій у зухвалій формі, «яка свідчить про явну зневагу до осіб, які охороняють громадський порядок» [19].

Який вплив мають обставини, що виключають протиправність непокори вимогам правоохоронців? Як не дивно, лише по одній із проаналізованих нами справ мав місце стан крайньої необхідності, викликаний повітряною тривоною.

Які чинники заважають ефективно протидіяти порушенням комендантської години? До об'єктивних чинників варто зарахувати брак свідків на вулицях під час комендантської години, що заважає сформулювати доказову базу. До критичних суб'єктивних чинників варто зарахувати помилки під час оформлення протоколів про адміністративне правопорушення й інших матеріалів, про що свідчить недостатність належних, допустимих і достовірних доказів, що узгоджуються між собою по п'ятьох справах.

Подальшими напрямками наукових розвідок є, зокрема, дослідження позицій судових інстанцій з інших актуальних проблем воєнного стану, наприклад, фактів відмови батьків із дітьми від евакуації із зони бойових дій, а також визначення ефективних освітніх технологій щодо професійної підготовки поліцейських, які унеможливають некоректне формулювання правоохоронцями в протоколах фабули правопорушення, забезпечать збирання й фіксацію в матеріалах адміністративної справи системи належних, допустимих і достовірних доказів.

Використані джерела:

1. Валєєв Р. Г., Герасимчук Ю. В. Стресори у роботі поліцейського: підходи західних науковців. *Вісник Луганського державного університету внутрішніх справ ім. Е. О. Дідоренка*. 2019. № 4. С. 220–234.
2. Висоцький В. М., Походжай Ю. М. Правовий режим комендантської години в умовах воєнного стану. *Теорія та практика протидії злочинності у сучасних умовах* : матеріали Міжнар. наук.-практ. конфер. (21 жовтня 2022 р.). Львів : Львівський держ. ун-т внутр. справ, 2022. С. 77–80.
3. Войтович Н. Ф. Відповідальність за порушення комендантської години. *Забезпечення прав людини: національний і міжнародний виміри* : збірник матеріалів II Всеукр. наук.-практ. конфер. (м. Вінниця, 9 грудня 2022 р.). Вінниця, 2023. С. 140–143.
4. Ковальова О. В. Відповідальність за порушення комендантської години в умовах правового режиму воєнного стану. *Наукові проблеми запровадження правового режиму воєнного стану в Україні: сучасний вимір* : матеріали науково-практичного онлайн-заходу. 29 квітня 2022 р. Одеса : ОДУВС, 2022. С. 118–120.
5. Бондар В. В. Процедура притягнення НПУ до адміністративної відповідальності за порушення комендантської години. *Захист та дотримання прав громадян органами Національної поліції України в умовах воєнного стану* : тези доп. учасників наук.-практ. конф. (м. Вінниця, 7 груд. 2022 р.) / МВС України, Харків. нац. ун-т внутр. справ. Вінниця : ХНУВС, 2022. С. 78–80.
6. Грабчук О. В., Маслова І. О. Обмеження права вільного пересування під час комендантської години: правомірність та проблематичні питання. *Національна безпека в умовах війни, післявоєнної відбудови та глобальних викликів XXI століття* : збірник тез доповідей Всеукр. наук.-практ. конфер., 7–8 грудня 2023 р. Житомир : Житомирська політехніка, 2023. С. 387–390.
7. Дрок І. С. Адміністративна відповідальність за порушення встановлених обмежень під час дії режиму воєнного стану. *Українська поліцейстика: теорія, законодавство, практика*. 2023. Т. 6. № 2. С. 87–91.
8. Прищепя О. Притягнення до відповідальності за порушення вимог комендантської години. *Організаційно-правове забезпечення національної безпеки в умовах воєнного стану* : матеріали Всеукр. наук.-практ. конфер. (м. Кропивницький, 7 липня 2023 р.). Кропивницький : Донецький держ. ун-т внутр. справ, 2023. С. 250–253.
9. Кожушко А. Яка відповідальність за порушення комендантської години в Україні. 17 травня 2024 р. URL: <https://fakty.com.ua/ua/ukraine/20240517-yaka-vidpovidalnist-za-porushennya-komendantskoyi-godyny-v-ukrayini/> (дата звернення: 16.09.2024).
10. Постанова Полтавського апеляційного суду від 07 грудня 2023 р. по справі про адміністративне правопорушення № 553/2214/23. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/115678256> (дата звернення: 16.09.2024).
11. Постанова Дніпровського апеляційного суду від 22 листопада 2023 р. по справі про адміністративне правопорушення № 932/7536/23. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/115135841> (дата звернення: 16.09.2024).
12. Постанова Дніпровського апеляційного суду від 28 листопада 2023 р. по справі про адміністративне правопорушення № 202/18499/23. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/115328675> (дата звернення: 16.09.2024).
13. Постанова Львівського апеляційного суду від 26 квітня 2024 р. по справі про адміністративне правопорушення № 466/1097/24. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/118686582> (дата звернення: 16.09.2024).
14. Постанова Дніпровського апеляційного суду від 05 грудня 2023 р. по справі про адміністративне правопорушення № 202/16512/23. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/115468423> (дата звернення: 16.09.2024).
15. Постанова Київського апеляційного суду від 12 грудня 2022 р. по справі про адміністративне правопорушення № 759/9534/22. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/107988863> (дата звернення: 16.09.2024).
16. Постанова Дніпровського апеляційного суду від 29 листопада 2023 р. по справі про адміністративне правопорушення № 203/4346/23. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/115402955> (дата звернення: 16.09.2024).
17. Постанова Дніпровського апеляційного суду від 04 квітня 2023 р. по справі про адміністративне правопорушення № 209/1806/22. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/110271454> (дата звернення: 16.09.2024).

18. Постанова Полтавського апеляційного суду від 12 жовтня 2023 р. по справі про адміністративне правопорушення № 554/13199/22. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/114149462> (дата звернення: 16.09.2024).
19. Постанова Київського апеляційного суду від 12 лютого 2024 р. по справі про адміністративне правопорушення № 760/17513/23. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/117409586> (дата звернення: 16.09.2024).
20. Постанова Полтавського апеляційного суду від 22 грудня 2023 р. по справі про адміністративне правопорушення № 552/4850/23. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/115888817> (дата звернення: 16.09.2024).
21. Постанова Львівського апеляційного суду від 17 травня 2023 р. по справі про адміністративне правопорушення № 944/163/23. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/110898044> (дата звернення: 16.09.2024).
22. Постанова Вінницького апеляційного суду від 02 серпня 2023 р. по справі про адміністративне правопорушення № 138/1793/23. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/112593301> (дата звернення: 16.09.2024).
23. Постанова Харківського апеляційного суду від 27 лютого 2024 р. по справі про адміністративне правопорушення № 629/3776/23. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/117419259> (дата звернення: 16.09.2024).
24. Постанова Київського апеляційного суду від 29 березня 2024 р. по справі про адміністративне правопорушення № 753/3257/24. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/118039624> (дата звернення: 16.09.2024).
25. Постанова Київського апеляційного суду від 18 вересня 2023 р. по справі про адміністративне правопорушення № 372/2363/23. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/113656929> (дата звернення: 16.09.2024).
26. Постанова Дніпровського апеляційного суду від 04 січня 2024 р. по справі про адміністративне правопорушення № 183/8200/23. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/116726343> (дата звернення: 16.09.2024).
27. Постанова Кропивницького апеляційного суду від 11 січня 2024 р. по справі про адміністративне правопорушення № 402/769/23. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/116315155> (дата звернення: 16.09.2024).
28. Постанова Кропивницького апеляційного суду від 03 квітня 2024 р. по справі про адміністративне правопорушення № 387/1964/23. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/118200449> (дата звернення: 16.09.2024).
29. Постанова Харківського апеляційного суду від 14 листопада 2023 р. по справі про адміністративне правопорушення № 753/3257/24. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/115053238> (дата звернення: 16.09.2024).
30. Постанова Львівського апеляційного суду від 19 жовтня 2022 р. по справі про адміністративне правопорушення № 943/920/22. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/106935165> (дата звернення: 16.09.2024).
31. Постанова Волинського апеляційного суду від 17 січня 2024 року по справі про адміністративне правопорушення № 161/19300/23. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/116377097> (дата звернення: 16.09.2024).
32. Про застосування судами законодавства, що передбачає відповідальність за посягання на життя, здоров'я, гідність та власність суддів і працівників правоохоронних органів : Постанова Пленуму Верховного Суду України від 26.06.1992 № 8. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v0008700-92> (дата звернення: 16.09.2024).
33. Рішення Конституційного Суду України від 11 жовтня 2011 р. № 10-рп/2011. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v010p710-11> (дата звернення: 16.09.2024).
34. Постанова Дніпровського районного суду міста Києва від 01 серпня 2022 р. по справі про адміністративне правопорушення № 755/4020/22. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/105721272> (дата звернення: 16.09.2024).

References:

1. Valieiev, R. H., & Herasymchuk, Yu. V. (2019). Stresory u roboti politseiskoho: pidkhody zakhidnykh naukovtsiv [Stressors in police work: Approaches of Western scholars]. *Visnyk of Luhansk State University of Internal Affairs named after E.O. Didorenko* [Bulletin of Luhansk State University of Internal Affairs named after E. O. Didorenko], (4), 220–234 [in Ukrainian].

2. Vysotskyi, V. M., & Pokhodzhai, Yu. M. (2022). Pravovyi rezhym komendantskoi hodyny v umovakh voiennoho stanu [Legal regime of curfew under martial law]. In Teoriia ta praktyka protydyi zlochynnosti u suchasnykh umovakh: mater. Mizhnar. nauk.-prakt. konf. [Theory and practice of crime counteraction in modern conditions: materials of the International scientific and practical conference] (pp. 77–80). Lvivskiy derzh. un-t vnutr. sprav [in Ukrainian].

3. Voitovych, N. F. (2023). Vidpovidalnist za porushennia komendantskoi hodyny [Responsibility for curfew violation]. In Zabezpechennia prav liudyny: natsionalnyi i mizhnarodnyi vymiry: zbirnyk materialiv II-i Vseukr. nauk.-prakt. konf. [Ensuring human rights: national and international dimensions: collection of materials of the II All-Ukrainian scientific and practical conference] (pp. 140–143). Vinnytsia [in Ukrainian].

4. Kovalova, O. V. (2022). Vidpovidalnist za porushennia komendantskoi hodyny v umovakh pravovoho rezhymu voiennoho stanu [Responsibility for curfew violation under martial law]. In Naukovi problemy zaprovadzhennia pravovoho rezhymu voiennoho stanu v Ukraini: suchasnyi vymir: materialy naukovo-praktychnoho onlain-zakhodu [Scientific problems of introducing the legal regime of martial law in Ukraine: modern dimension: materials of the scientific and practical online event] (pp. 118–120). Odesa: ODUVS [in Ukrainian].

5. Bondar, V. V. (2022). Protsedura prytiahnennia NPU do administratyvnoi vidpovidalnosti za porushennia komendantskoi hodyny [Procedure for bringing the NPU to administrative responsibility for curfew violation]. In Zakhyst ta dotrymanna prav hromadian orhanamy Natsionalnoi politsii Ukrainy v umovakh voiennoho stanu: tezy dop. uchastykiv nauk.-prakt. konf. [Protection and observance of citizens' rights by the bodies of the National Police of Ukraine in martial law: theses of reports of participants of the scientific and practical conference] (pp. 78–80). Vinnytsia: KhNUVS [in Ukrainian].

6. Grabchuk, O. V., & Maslova, I. O. (2023). Obmezhennia prava vilnoho peresuvannia pid chas komendantskoi hodyny: pravomirnist ta problematychni pytannia [Restriction of the right to free movement during curfew: legality and problematic issues]. In Natsionalna bezpeka v umovakh viiny, pisliavoiennoi vidbudovy ta hlobalnykh vyklykiv XXI stolittia: zbirnyk tez dopovidei Vseukr. nauk.-prakt. konf. [National security in the conditions of war, post-war reconstruction and global challenges of the XXI century: collection of theses of reports of the All-Ukrainian scientific and practical conference] (pp. 387–390). Zhytomyr: Zhytomyrska politekhnikha [in Ukrainian].

7. Drok, I. S. (2023). Administratyvna vidpovidalnist za porushennia vstanovlenykh obmezhen pid chas dii rezhymu voiennoho stanu [Administrative responsibility for violation of established restrictions during martial law]. *Ukrainska politseistyka: teoriia, zakonodavstvo, praktyka* [Ukrainian police science: theory, legislation, practice], 6(2), 87–91 [in Ukrainian].

8. Pryshchepa, O. (2023). Prytiahnennia do vidpovidalnosti za porushennia vymoh komendantskoi hodyny [Bringing to responsibility for violation of curfew requirements]. In Orhanizatsiino-pravove zabezpechennia natsionalnoi bezpeky v umovakh voiennoho stanu: materialy Vseukr. nauk.-prakt. konf. [Organizational and legal support of national security in martial law: materials of the All-Ukrainian scientific and practical conference] (pp. 250–253). Kropyvnytskyi: Donetskyi derzh. un-t vnutr. sprav [in Ukrainian].

9. Kozhushko, A. (2024, May 17). Yaka vidpovidalnist za porushennia komendantskoi hodyny v Ukraini [What is the responsibility for curfew violation in Ukraine]. *Fakty*. Retrieved from <https://fakty.com.ua/ua/ukraine/20240517-yaka-vidpovidalnist-za-porushennya-komendantskoyi-godyny-v-ukrayini/> [in Ukrainian].

10. Poltava Court of Appeal. (2023, December 7). Postanova Poltavskoho apeliatsiinoho sudu vid 07 hrudnia 2023 r. po spravi pro administratyvne pravoporushennia № 553/2214/23 [Ruling of the Poltava Court of Appeal of December 7, 2023 in the case of an administrative offense No. 553/2214/23]. Retrieved from <https://reyestr.court.gov.ua/Review/115678256> [in Ukrainian].

11. Dnipro Court of Appeal. (2023, November 22). Postanova Dniprovskoho apeliatsiinoho sudu vid 22 lystopada 2023 r. po spravi pro administratyvne pravoporushennia № 932/7536/23 [Ruling of the Dnipro Court of Appeal of November 22, 2023 in the case of an administrative offense No. 932/7536/23]. Retrieved from <https://reyestr.court.gov.ua/Review/115135841> [in Ukrainian].

12. Dnipro Court of Appeal. (2023, November 28). Postanova Dniprovskoho apeliatsiinoho sudu vid 28 lystopada 2023 r. po spravi pro administratyvne pravoporushennia № 202/18499/23 [Ruling of the Dnipro Court of Appeal of November 28, 2023 in the case of an administrative offense No. 202/18499/23]. Retrieved from <https://reyestr.court.gov.ua/Review/115328675> [in Ukrainian].

13. Lviv Court of Appeal. (2024, April 26). Postanova Lvivskoho apeliatsiinoho sudu vid 26 kvitnia 2024 r. po spravi pro administratyvne pravoporushennia № 466/1097/24 [Ruling of the

Lviv Court of Appeal of April 26, 2024 in the case of an administrative offense No. 466/1097/24]. Retrieved from [<https://reyestr.court.gov.ua>].

14. Dnipro Court of Appeal. (2023, December 5). Postanova Dniprovskoho apeliatsiinoho sudu vid 05 hrudnia 2023 r. po spravi pro administratyvne pravoporushennia № 202/16512/23 [Ruling of the Dnipro Court of Appeal of December 5, 2023 in the case of an administrative offense No. 202/16512/23]. Retrieved from <https://reyestr.court.gov.ua/Review/115468423> [in Ukrainian].

15. Kyiv Court of Appeal. (2022, December 12). Postanova Kyivskoho apeliatsiinoho sudu vid 12 hrudnia 2022 r. po spravi pro administratyvne pravoporushennia № 759/9534/22 [Ruling of the Kyiv Court of Appeal of December 12, 2022 in the case of an administrative offense No. 759/9534/22]. Retrieved from <https://reyestr.court.gov.ua/Review/107988863> [in Ukrainian].

16. Dnipro Court of Appeal. (2023, November 29). Postanova Dniprovskoho apeliatsiinoho sudu vid 29 lystopada 2023 r. po spravi pro administratyvne pravoporushennia № 203/4346/23 [Ruling of the Dnipro Court of Appeal of November 29, 2023 in the case of an administrative offense No. 203/4346/23]. Retrieved from <https://reyestr.court.gov.ua/Review/115402955> [in Ukrainian].

17. Dnipro Court of Appeal. (2023, April 4). Postanova Dniprovskoho apeliatsiinoho sudu vid 04 kvitnia 2023 r. po spravi pro administratyvne pravoporushennia № 209/1806/22 [Ruling of the Dnipro Court of Appeal of April 4, 2023 in the case of an administrative offense No. 209/1806/22]. Retrieved from <https://reyestr.court.gov.ua/Review/110271454> [in Ukrainian].

18. Poltava Court of Appeal. (2023, October 12). Postanova Poltavskoho apeliatsiinoho sudu vid 12 zhovtnia 2023 r. po spravi pro administratyvne pravoporushennia № 554/13199/22 [Ruling of the Poltava Court of Appeal of October 12, 2023 in the case of an administrative offense No. 554/13199/22]. Retrieved from <https://reyestr.court.gov.ua/Review/114149462> [in Ukrainian].

19. Kyiv Court of Appeal. (2024, February 12). Postanova Kyivskoho apeliatsiinoho sudu vid 12 liutoho 2024 r. po spravi pro administratyvne pravoporushennia № 760/17513/23 [Ruling of the Kyiv Court of Appeal of February 12, 2024 in the case of an administrative offense No. 760/17513/23]. Retrieved from <https://reyestr.court.gov.ua/Review/117409586> [in Ukrainian].

20. Poltava Court of Appeal. (2023, December 22). Postanova Poltavskoho apeliatsiinoho sudu vid 22 hrudnia 2023 r. po spravi pro administratyvne pravoporushennia № 552/4850/23 [Ruling of the Poltava Court of Appeal of December 22, 2023 in the case of an administrative offense No. 552/4850/23]. Retrieved from <https://reyestr.court.gov.ua/Review/115888817> [in Ukrainian].

21. Lviv Court of Appeal. (2023, May 17). Postanova Lvivskoho apeliatsiinoho sudu vid 17 travnia 2023 r. po spravi pro administratyvne pravoporushennia № 944/163/23 [Ruling of the Lviv Court of Appeal of May 17, 2023 in the case of an administrative offense No. 944/163/23]. Retrieved from <https://reyestr.court.gov.ua/Review/110898044> [in Ukrainian].

22. Vinnytsia Court of Appeal. (2023, August 2). Postanova Vinnytskoho apeliatsiinoho sudu vid 02 serpnia 2023 r. po spravi pro administratyvne pravoporushennia № 138/1793/23 [Ruling of the Vinnytsia Court of Appeal of August 2, 2023 in the case of an administrative offense No. 138/1793/23]. Retrieved from <https://reyestr.court.gov.ua/Review/112593301> [in Ukrainian].

23. Kharkiv Court of Appeal. (2024, February 27). Postanova Kharkivskoho apeliatsiinoho sudu vid 27 liutoho 2024 r. po spravi pro administratyvne pravoporushennia № 629/3776/23 [Ruling of the Kharkiv Court of Appeal of February 27, 2024 in the case of an administrative offense No. 629/3776/23]. Retrieved from <https://reyestr.court.gov.ua/Review/117419259> [in Ukrainian].

24. Kyiv Court of Appeal. (2024, March 29). Postanova Kyivskoho apeliatsiinoho sudu vid 29 bereznia 2024 r. po spravi pro administratyvne pravoporushennia № 753/3257/24 [Ruling of the Kyiv Court of Appeal of March 29, 2024 in the case of an administrative offense No. 753/3257/24]. Retrieved from <https://reyestr.court.gov.ua/Review/118039624> [in Ukrainian].

25. Kyiv Court of Appeal. (2023, September 18). Postanova Kyivskoho apeliatsiinoho sudu vid 18 veresnia 2023 r. po spravi pro administratyvne pravoporushennia № 372/2363/23 [Ruling of the Kyiv Court of Appeal of September 18, 2023 in the case of an administrative offense No. 372/2363/23]. Retrieved from <https://reyestr.court.gov.ua/Review/113656929>

26. Dnipro Court of Appeal. (2024, January 4). Postanova Dniprovskoho apeliatsiinoho sudu vid 04 sichnia 2024 r. po spravi pro administratyvne pravoporushennia № 183/8200/23 [Ruling of the Dnipro Court of Appeal of January 4, 2024 in the case of an administrative offense No. 183/8200/23]. Retrieved from <https://reyestr.court.gov.ua/Review/116726343> [in Ukrainian].

27. Kropyvnytskyi Court of Appeal. (2024, January 11). Postanova Kropyvnytskoho apeliatsiinoho sudu vid 11 sichnia 2024 r. po spravi pro administratyvne pravoporushennia № 402/769/23 [Ruling of the Kropyvnytskyi Court of Appeal of January 11, 2024 in the case of an administrative offense No. 402/769/23]. Retrieved from <https://reyestr.court.gov.ua/Review/116315155> [in Ukrainian].

28. Kropyvnytskyi Court of Appeal. (2024, April 3). Postanova Kropyvnytskoho apeliatsiinoho sudu vid 03 kvitnia 2024 r. po spravi pro administratyvne pravoporushennia № 387/1964/23 [Ruling of the Kropyvnytskyi Court of Appeal of April 3, 2024 in the case of an administrative offense No. 387/1964/23]. Retrieved from <https://reyestr.court.gov.ua/Review/118200449> [in Ukrainian].

29. Kharkiv Court of Appeal. (2023, November 14). Postanova Kharkivskoho apeliatsiinoho sudu vid 14 lystopada 2023 r. po spravi pro administratyvne pravoporushennia № 753/3257/24 [Ruling of the Kharkiv Court of Appeal of November 14, 2023 in the case of an administrative offense No. 753/3257/24]. Retrieved from <https://reyestr.court.gov.ua/Review/115053238> [in Ukrainian].

30. Lviv Court of Appeal. (2022, October 19). Postanova Lvivskoho apeliatsiinoho sudu vid 19 zhovtnia 2022 r. po spravi pro administratyvne pravoporushennia № 943/920/22 [Ruling of the Lviv Court of Appeal of October 19, 2022 in the case of an administrative offense No. 943/920/22]. Retrieved from <https://reyestr.court.gov.ua/Review/106935165> [in Ukrainian].

31. Volyn Court of Appeal. (2024, January 17). Postanova Volynskoho apeliatsiinoho sudu vid 17 sichnia 2024 roku po spravi pro administratyvne pravoporushennia № 161/19300/23 [Ruling of the Volyn Court of Appeal of January 17, 2024 in the case of an administrative offense No. 161/19300/23]. Retrieved from <https://reyestr.court.gov.ua/Review/116377097> [in Ukrainian].

32. Plenum of the Supreme Court of Ukraine. (1992, June 26). Postanova Plenumu Verkhovnoho Sudu Ukrainy «Pro zastosuvannia sudamy zakonodavstva, shcho peredbachaie vidpovidalnist za posiahannia na zhyttia, zdorovia, hidnist ta vlasnist suddiv i pratsivnykiv pravoohoronnykh orhaniv» № 8 vid 26.06.1992 r. [Resolution of the Plenum of the Supreme Court of Ukraine «On the application by courts of legislation that provides for liability for encroachment on the life, health, dignity and property of judges and law enforcement officers» No. 8 of 26.06.1992]. Retrieved from <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v0008700-92> [in Ukrainian].

33. Constitutional Court of Ukraine. (2011, October 11). Rishennia Konstytutsiinoho Sudu Ukrainy vid 11 zhovtnia 2011 r. № 10-rp/2011 [Decision of the Constitutional Court of Ukraine of October 11, 2011 No. 10-rp/2011]. Retrieved from <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v010p710-11> [in Ukrainian].

34. Dniprovskiy District Court of Kyiv. (2022, August 1). Postanova Dniprovskoho raionnoho sudu mista Kyieva vid 01 serpnia 2022 r. po spravi pro administratyvne pravoporushennia № 755/4020/22 [Ruling of the Dniprovskiy District Court of Kyiv of August 1, 2022 in the case of an administrative offense No. 755/4020/22]. Retrieved from <https://reyestr.court.gov.ua/Review/105721272> [in Ukrainian].

Стаття надійшла до редколегії 25.01.2025

Valieiev R., Candidate of Pedagogical Sciences, Associate Professor at the Department of Administrative Law and Process, Dnipro State University of Internal Affairs (Dnipro, Ukraine)

CASE LAW OF APPELLATE COURTS ON WILLFUL DISOBEDIENCE TO LAWFUL POLICE ORDERS DURING CURFEW

During the legal regime of martial law, the application of Article 185 of the Ukrainian Code of Administrative Offenses has actually become the most effective influence on malicious curfew violators. The article examines the problem of bringing administrative liability for willful disobedience to a lawful order or demand of a police officer, a member of a public formation for the protection of public order and the State border, or a military serviceman, committed during the curfew. For this purpose, the author analyzes the decisions of the appellate courts made in Ukraine during martial law.

The author attempts to summarize in a table the circumstances of the case and the shortcomings in the documentation which affected the outcome of the proceedings. Thus, nine clusters of relevant cases have been identified: I) the protocol does not state what actions the offender committed that would meet the disposition of Art. 185 of the Code of Administrative Offenses; II) incorrect wording of the offense in the protocols (willful disobedience to the order to impose a curfew); III) the person did not directly refuse to comply with the requirement to leave the street during the curfew; IV) insufficient proper, admissible and reliable evidence; V) the person maliciously refused to get out of the vehicle contrary to the lawful

request of the police officer; VI) willful disobedience was preceded by disorderly conduct; VII) willful disobedience was preceded by driving while intoxicated; VIII) willful disobedience consisted of refusal to comply with a lawful request to present documents for verification; IX) the wording of essence of the offense "violated the requirements of the Decree of the President of Ukraine".

Having carried out a substantive analysis of these decisions, the author concludes that the key aspects of bringing persons to liability for willful disobedience to the lawful demands of police officers during the curfew are: 1) clarity and correctness of the wording in the protocol; 2) availability of a set of appropriate, admissible and reliable evidence consistent with each other; 3) absence of circumstances excluding liability; 4) proof of malicious disobedience; 5) proof of legality, clarity, persistence and repeatedness of the police officer's demand or order; 6) proof of the police officer's being "on duty" to protect public order.

Key words: violation of the curfew, case law, willful disobedience to a lawful police orders, Ukrainian Code of Administrative Offenses, appellate courts, martial law, evidence.